

Ја сам тога пресуднога уверења, основаног на историјским фактима, да се та теорија привиднога мртвила не може историјски оправдати.

Народ, који по речима самога цисца, нешто предузима, ради и свршује, чему равнога не може показати историја света, који својом снагом, без туђе помоћи, лишен и најпримитивнијих средстава, сам собом устаје из мртвих и нов живот даје, који дакле постаје народ, ствара државу, која одговара данашњим захтевима културним, — такав народ није могао лежати три века у мртвилу, у таком народу није могла изумрети животна снага; он је живео и одолео големом притиску варварских освајача. Има небројених историјских чињеница, које сведоче о животу српскога народа у X6-ом X7-ом и X8-ом веку.

То сведоче непрекидни устанци у свима покрајинама српским, устанци, којима ови тобожњи мртваци вечито протестују противу турског господарства. То сведочи историја српскога народа у јуначкој Црној Гори. То сведочи историја српских ускока у јадранском приморју. То сведочи вековна борба српских хајдука противу турскога насиља. То сведочи историја српских исељеника у Аустро-Угарску монархију, у Русију и у области млетачке републике. То сведочи историја света, „свете римске империје," Аустрије и Угарске. То сведоче повеље и листине тих аустро-немачких царева и угарских краљева, дароване српском народу за његову, тако маћешки награђену лојалност. И сам онај чувени министар Бартенштајн толико говори о користи, о бујном животу и раду Срба у аустро-угарској. Најпосле све то зна и сам писац, господин Калаји, да су Срби заиста живели, где су становала, и да су баш у то доба издржали најжешће борбе са Турцима и мађарским устаницима. То знају и они лажни апостоли "свете римске пропаганде," који су пакленим средствима ширили и силом оружја наметали католицизам српским крајишницима и осталим Србима у Тројној Краљевини. Колики је отпор и животна снага била у ових српских мученика, то најпосле сведочи професор Швикер у својој историји Уније.

Поред тих мана, ипак заслужује господин Калаји наше највеће признање за ово своје изврсно дело, којим је народу српском узвисио народни понос. Хвала му, што нас је својим мудрим државничким примедбама обавестио и поучио, а особито на његовим заиста пророчанским речима о будућности српској. Још му већа хвала, што је он, као туђински историчар, тако дубоко проучио српски народ и што у многим беше објективнији, него гдекоји наши чувени писци.

Завршујући овај свој предговор, изјављујем хвалу г. Калају на толиком труду и на пријатељском одзиву, што је на моју молбу написао предговор српској публици за, ово издање.

У Београду, на дан проглашења српскога краљевства. (22 Фебруара), 1882.

Професор Г. ВИТКОВИЋ.

ДЕО ПРВИ.

ОД СЕОБЕ СРБА ДО ПРОПАСТИ СРПСКЕ ДРЖАВЕ.